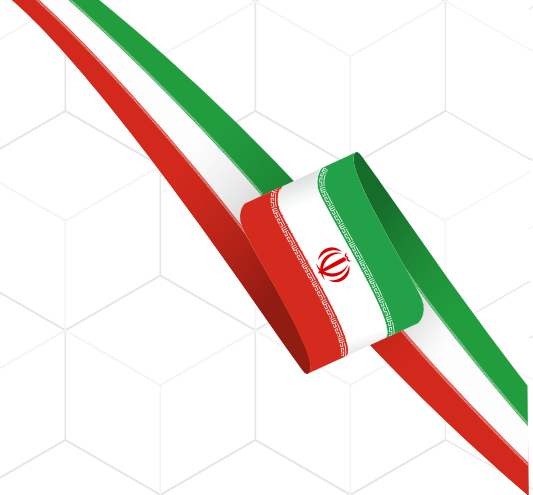

مؤسسه مطالعات پژوهش های بازرگانی

شناسایی و تحلیل پیشران های کلیدی آمایش منطقه ای (براساس تحلیل های کمی و آینده پژوهی)

استان سمنان

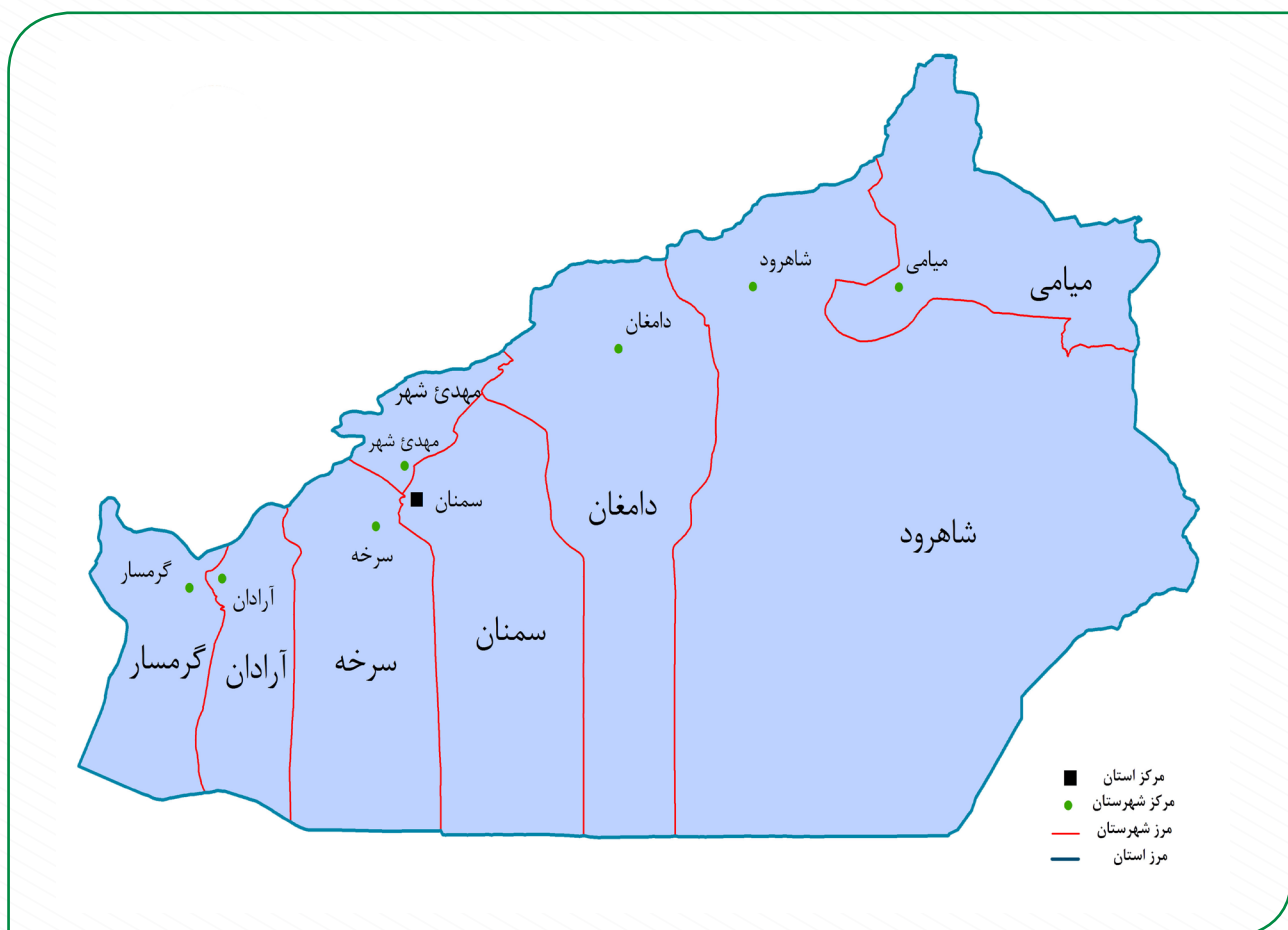
مهر ۱۴۰۲

استان سمنان

یکی از اهداف اصلی آمایش سرزمین و برنامه‌های کلان توسعه کشور تاکید بر گسترش فعالیت‌های صنعتی در فضای جغرافیایی و تخصیص یابی منطقه‌ای برای شکل‌گیری تقسیم کار فضایی است. تمرکز فعالیت‌های صنعتی در چند نقطه خاص کشور و توزیع نامتوازن آنها در پهنه‌ی سرزمین به یکی از مهم‌ترین چالش‌های، فراروی سیاست‌گذاران و آحاد مردم تبدیل شده است. در واقع سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی صحیح اقتصادی در هر کشوری مستلزم شناخت امکانات و قابلیت‌های تولیدی و تجاری مناطق مختلف است. براین اساس مستند حاضر به بررسی نتایج «طرح شناسایی و تحلیل پیشران‌های کلیدی آمایش منطقه‌ای براساس تحلیل‌های کمی و آینده‌پژوهشی» به تفکیک استان‌ها به ترتیب فهرست ذیل ارائه شده است.

- بخش ۱. اولویت‌ها و مزیت‌های تولیدی استان براسناد مصوب ملی و استانی آمایش سرزمین؛
- بخش ۲. مشخصات عمومی استان (جمعیت، مساحت و تخصیص‌های عمده استان)؛
- بخش ۳. بررسی شاخص‌های تخصیص منطقه‌ای؛
- بخش ۴. نتایج مطالعات آینده‌پژوهی.

بخش ۱

حوزه‌های دارای اولویت توسعه صنعت، معدن و تجارت استان براساس مطالعات آمایش سرزمین

حوزه	عنوان فعالیت	شهرستان‌ها یا نقاط مستعد توسعه
صنعت	صنایع غذایی	آرادان، دامغان، سرخه، سمنان، شاهرود، مهدی-شهر
	منسوجات	سمنان، گرمسار
	پوشاک	سمنان، گرمسار
	تولید چوب و محصولات چوبی	دامغان
	تولید کاغذ و محصولات کاغذی	گرمسار
	صنایع تولید زغال کک - پالایشگاه‌های نفت و سوخت-های هسته‌ای	دامغان، گرمسار
	صنایع تولید مواد و محصولات شیمیایی و پتروشیمی و دارویی	آرادان، دامغان، سرخه، سمنان، گرمسار، مهدی-شهر، میامی
	صنایع لاستیک و پلاستیک	آرادان، سرخه، سمنان، مهدی-شهر، میامی
	تولید سایر محصولات کانی غیرفلزی	دامغان، سرخه، سمنان، شاهرود، میامی
	تولید فلزات اساسی	دامغان، شاهرود، میامی
	تولید ماشین‌آلات و تجهیزات طبقه بندی نشده در جای دیگر	آرادان، دامغان، مهدی-شهر
	تولید ماشین‌آلات و دستگاه‌های برقی طبقه بندی نشده در جای دیگر	سمنان، مهدی-شهر
	تولید رادیو و تلویزیون و دستگاه‌ها و وسایل ارتباطی	سمنان، شاهرود، مهدی-شهر
	تولید وسایل نقلیه موتوری و تریلر و نیم تریلر	دامغان، سمنان
معدن	استخراج زغال سنگ	مهدی-شهر، دامغان
	استخراج سنگ‌های فلزی (آهن، مس، طلا، سرب و روی، بوکسیت، کرومیت)	دامغان، سمنان، میامی
	استخراج سایر سنگ-های معدنی (سلستین، سولفات، زئولیت، خاک نسوز، سنگ گچ، سنگ آهک، سنگ لاشه، مرمریت، گرانیت، عقیق، فیروزه)	آرادان، دامغان، سرخه، سمنان، شاهرود، گرمسار، مهدی-شهر، میامی
تجارت	بازرگانی، خدمات پشتیبان تولید	دامغان، سرخه، سمنان، شاهرود، گرمسار، مهدی-شهر، میامی

بررسی ساختار مطلوب توسعه صنعت، معدن و تجارت استان به لحاظ آمایش سرزمین با توجه به ظرفیت‌های استان حاکی از آن است که رشته فعالیت تولید مواد و محصولات شیمیایی و صنایع غذایی و آشامیدنی، بیشترین فراوانی را در سطح شهرستان‌های استان به لحاظ استعداد استقرار واحد صنعتی دارند این رشته فعالیت‌ها در حال حاضر سهم ۳۴٫۲ درصد از صنایع فعال استان را به خود اختصاص داده‌اند.

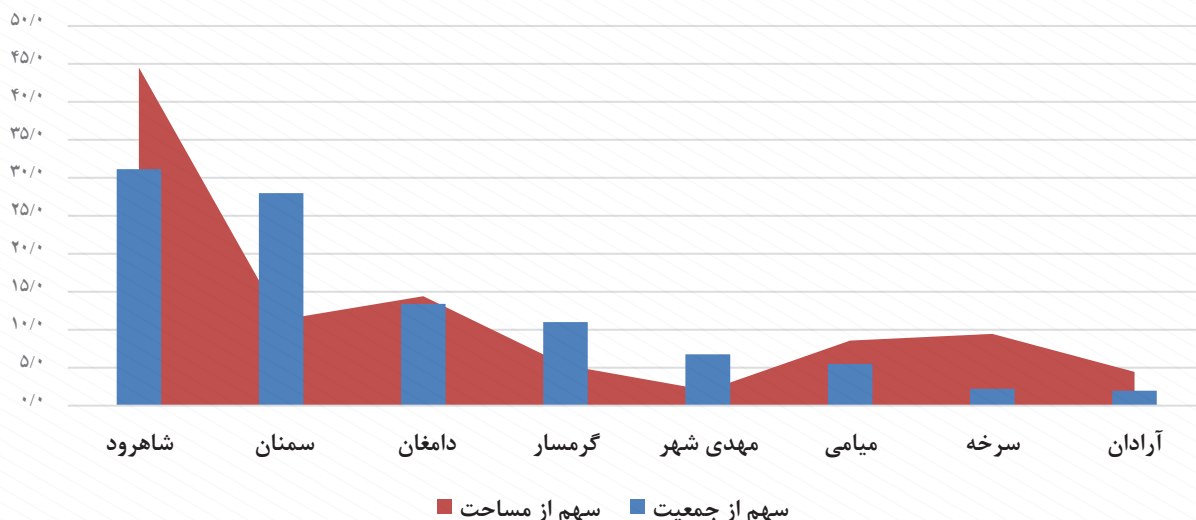

بخش ۲

مشخصات عمومی استان (جمعیت، مساحت و تخصص‌های عمده استان)

سهم از مساحت و جمعیت کل استان

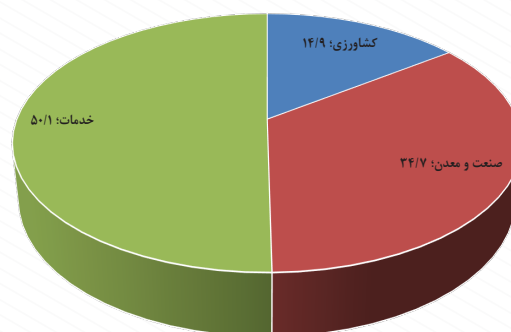
- جمعیت استان سمنان (هزار نفر) ۷۰۲ (سهم از کل ۰٫۹ درصد)
- مساحت استان سمنان (کیلومتر مربع) ۹۷۷۵۰ (سهم از کل ۶ درصد)

جمعیت و مساحت دو فاکتور اصلی هستند که در بستر زمان و مکان و در کنش متقابل با سطح تکنولوژیکی جوامع، تراکم‌های شهری را رقم می‌زنند؛ بررسی نسبت بین جمعیت و مساحت یکی از نشانه‌های عدم تعادل در مناطق است؛ همانطور که در نمودار مشاهده می‌شود شهرستان سمنان ۴۴٫۵ درصد از مساحت و ۳۱ درصد از جمعیت استان را به عنوان مرکز استان در خود جای داده است.

سهم ارزش افزوده بخش‌های اقتصادی استان سمنان

سهم اشتغال بخش‌های اقتصادی استان سمنان

➡ بررسی سهم اشتغال و ارزش افزوده بخش‌های اقتصادی حاکی از آن است که این استان در دو بخش کشاورزی و صنعت سهم بالایی را به خود اختصاص داده‌اند و هر دو این بخش‌ها از میانگین کشوری به مراتب سهم بالاتری دارند.

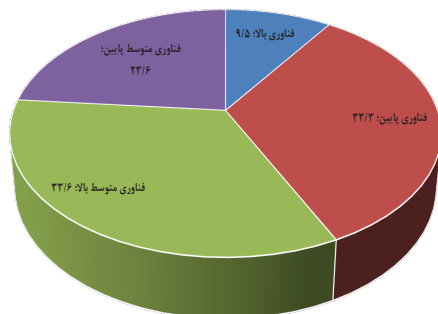

بخش ۳

بررسی شاخص‌های تخصص منطقه‌ای

آمار سال ۱۳۹۸	تعداد کارگاه	ارزش افزوده (میلیارد ریال)	تعداد کارکنان (نفر)
کل کشور	۲۹۱۴۸	۴۶۵۰۹۰۰	۲۹۰۳۸۱۶
سمنان	۹۶۳	۹۱۸۱۹	۴۰۴۴۶
سهم استان از کل کشور	۳٫۳	۱٫۴	۲

سطح فناوری صنایع استان سمنان-۱۳۹۸

- استان سمنان سهم ۳٫۳ درصدی از تعداد کارگاه‌های بخش صنعت کشور سهم ۱٫۴ درصدی از ارزش افزوده و ۲ درصدی از شاغلین صنعت کشور را به خود اختصاص داده است.
- رشته فعالیت‌های تولید سایر فرآورده‌های معدنی غیرفلزی و صنایع غذایی، ۲۹٫۳ درصد از صنایع فعال استان را به خود اختصاص داده‌اند.
- ۵۶٫۹ درصد صنایع استان از فناوری پایین و متوسط پایین برخوردارند.
- بررسی اشتغال هر بنگاه به تفکیک رشته فعالیت، حاکی از آن است که کارگاهی با اشتغال بالایی ۱۰۰ نفر به ازای هر بنگاه در این استان وجود ندارد

ترکیب صنایع موجود استان-۱۳۹۸ / تعداد

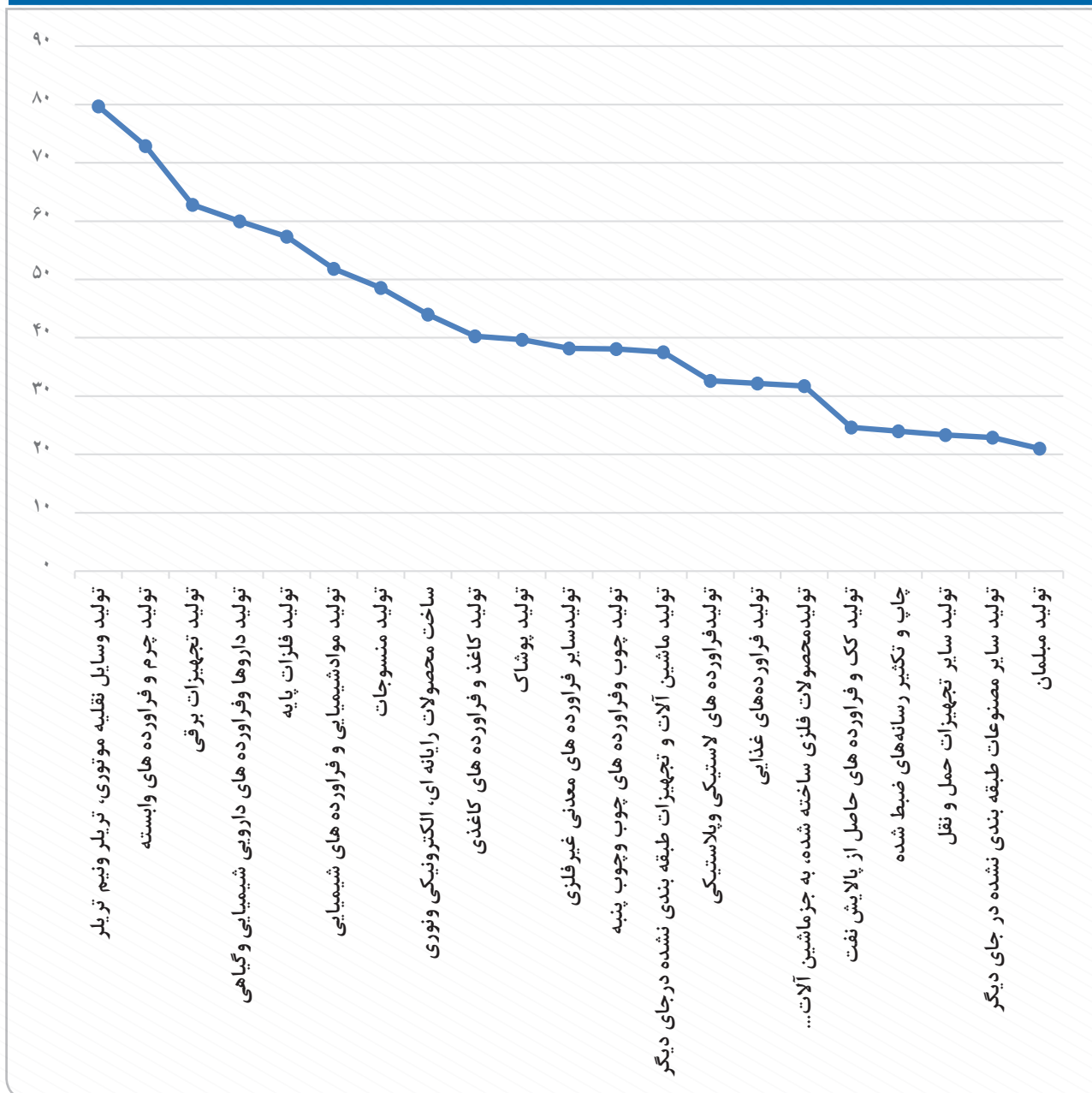

بخش ۳

بررسی شاخص‌های تخصص منطقه‌ای

میانگین اشتغال هر بنگاه به تفکیک رشته فعالیت

شاخص ضریب ساختاری استان سمنان ۹۸-۱۳۹۰

عنوان	کشاورزی	معدن	صنعت	بازرگانی	خدمات
سمنان	۱۰۳٫۶	۱۰۱٫۷	۱۰۱٫۲	۱۰۰٫۴	۹۷٫۶
میانگین کل کشور	۱۰۴	۹۶٫۷	۱۰۲	۱۰۲٫۲	۹۹٫۷

بخش ۳

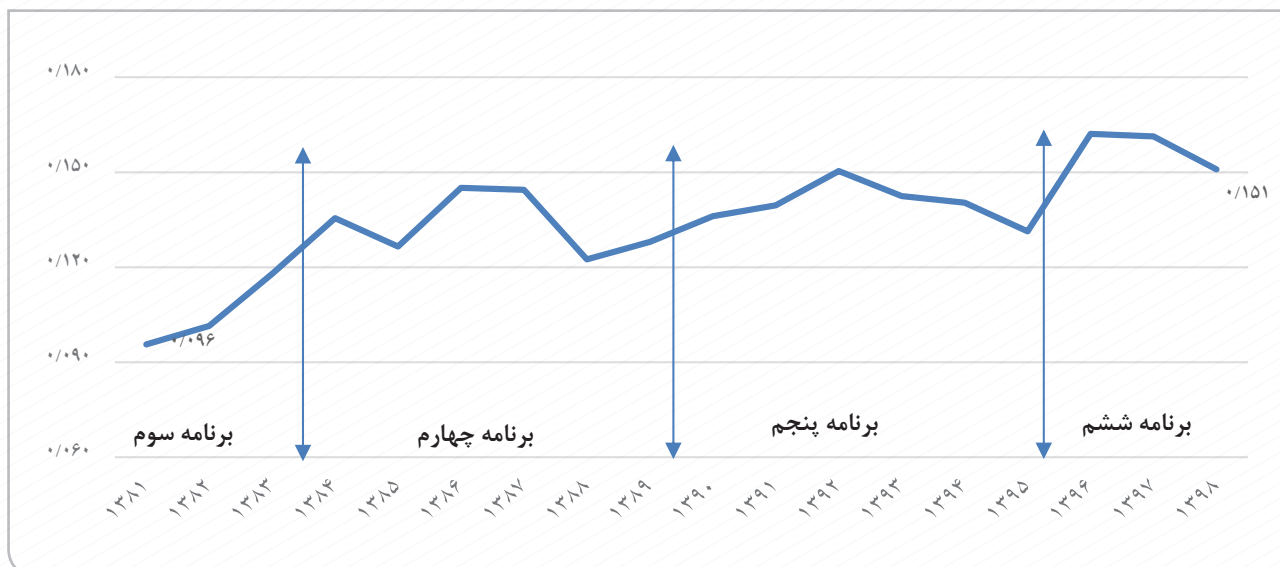
بررسی شاخص‌های تخصص منطقه‌ای

شاخص تغییرات ساختاری، توان اقتصادی و تمرکز ارزش افزوده یک فعالیت اقتصادی را نسبت به سال پایه (۱۰۰) نشان می‌دهد، بدین ترتیب که هر قدر میزان آن نسبت به سال پایه افزایش یافته باشد، بیانگر مقدار وسعت و رشد فعالیت اقتصادی مورد نظر در مقایسه با سایر فعالیت‌ها است. فعالیت‌هایی که در مقایسه با سایر فعالیت‌ها از رشد ارزش افزوده بیشتری برخوردار بوده‌اند و توانسته‌اند توان اقتصادی خود را حفظ کنند یا افزایش دهند، بیش از سایر فعالیت‌ها، تحت تاثیر سیاست‌های اقتصادی با تغییرات ساختاری قرار گرفته‌اند. نتایج محاسبات شاخص ضریب ساختاری استان حاکی از آن است که بخش کشاورزی، بهترین عملکرد بخش‌های اقتصادی استان طی یک دهه منتهی به ۱۳۹۸ را داشته و بخش معدن نیز عملکرد بهتری نسبت به میانگین کشوری داشته است. سایر بخش‌ها نیازمند برنامه‌ریزی جهت بهبود ایجاد ارزش افزوده می‌باشند.

ضریب جینی تخصصی شدن منطقه‌ای استان سمنان

مقدار شاخص ۱۳۹۸	۰٫۱۵۱
متوسط رشد سالانه شاخص طی دوره ۹۱-۱۳۹۸ (درصد)	۲٫۷۲
تغییرات طی دوره ۸۱-۱۳۹۸ (درصد)	۵۷٫۸

رشد شاخص تخصصی شدن منطقه‌ای استان (۱۳۸۱-۹۸)/درصد

بخش ۳

بررسی شاخص‌های تخصص منطقه‌ای

➤ ضریب جینی تخصصی‌شدن منطقه‌ای، عددی بین صفر و یک است که هرچه به یک نزدیکتر، نشان‌دهنده تخصصی‌شدن بیشتر است. هدف از تخصصی‌شدن منطقه‌ای آن است که هر منطقه براساس مزیت‌ها و شایستگی‌های خود در چهارچوب سیاست‌های کلان سرزمینی در چند رشته فعالیت از فعالیت‌های اقتصادی، نقش تخصصی ایفا کرده و براساس آن با مناطق دیگر همکاری پیرامونی برقرار کند.

➤ روند تغییرات ضریب جینی تخصصی‌شدن منطقه‌ای، طی دوره ۹۸-۱۳۸۱ به طور متوسط رشد ۲٫۷ درصدی داشته است.

➤ بررسی روند تغییرات آن براساس برنامه‌های توسعه نیز حاکی از آن است که روند به طور کلی رو به رشد بوده است.

➤ ضریب مکانی، معیاری است که نشان می‌دهد رشته فعالیت‌های خاص در یک منطقه نسبت به کل متمرکزتر است؛ بدین ترتیب که در صورتیکه ضریب مکانی یک فعالیت صنعتی از عدد یک بزرگتر باشد نشان‌دهنده فعال و متمرکز بودن این فعالیت صنعتی در منطقه مدنظر نسبت به کل اقتصاد است و بالعکس هرچه میزان ضریب بهره‌مکانی در یک فعالیت صنعتی در منطقه بزرگتر باشد، نشان‌دهنده تخصص بیشتر منطقه مدنظر در آن فعالیت است. نتایج محاسبات ضریب مکانی برای دوره ۱۸ ساله ۹۸-۱۳۸۱ به شرح جدول ذیل است:

صنایع کارخانه‌ای پیشرو در استان سمنان

کد آیسیک	توضیحات	۱۳۸۱	۱۳۹۸	ضریب تغییرات طی دوره (درصد)	میانگین ۱۰ سال اخیر
۱۵۱۲	تولید چمدان، کیف دستی و مشابه آن؛ زین و یراق	۰٫۰۰	۱۰٫۹۸	۱۸٫۱	۷٫۲۷
۲۰۲۱	تولید آفات کش‌ها و سایر فرآورده‌های شیمیایی مورد استفاده در کشاورزی	۰٫۰۰	۱۰٫۴۳	۱۸۱٫۵	۵٫۹۵
۲۷۳۲	تولید سایر سیم‌ها و کابل‌های الکترونیکی و برقی	۶٫۹۸	۴٫۵۷	۴۳٫۵۲	۴٫۵۱
۲۳۹۹	تولید سایر فرآورده‌های معدنی غیرفلزی طبقه‌بندی نشده در جای دیگر	۱٫۰۶	۳٫۰۷	۱۴۷٫۰	۲٫۷۵
۱۳۱۱	آماده‌سازی و ریسندهی الباف نساجی	۲٫۲۵	۱٫۶۱	۲۶٫۵	۲٫۴۰
۲۵۹۹	تولید سایر محصولات فلزی ساخته شده طبقه‌بندی نشده در جای دیگر	۲٫۴۸	۲٫۵۴	۱۳٫۷	۱٫۹۳
۱۰۴۰	تولید روغن‌ها و چربی‌های گیاهی و حیوانی - بجز روغن ذرت	۰٫۰۰	۱۴٫۶۲	۴۴۶۱٫۰	۱٫۸۴
۱۷۰۹	تولید سایر کالاهای کاغذی و مقوایی	۲٫۱۹	۱٫۵۲	۹٫۴	۱٫۵۴
۱۶۲۱	تولید ورق‌های روکش شده و صفحه‌هایی که اصل آن چوب است	۰٫۰۰	۱٫۷۸	۳۴۳٫۷	۱٫۳۵
۲۸۱۹	تولید سایر ماشین‌آلات با کاربرد عام	۰٫۵۱	۴٫۰۶	۵۴۴٫۷	۱٫۱۳
۲۷۱۰	تولید موتور برقی، دینام و ترانسفورماتور و دستگاه‌های توزیع و کنترل برق	۰٫۴۶	۱٫۶۰	۱۷۲٫۳	۱٫۱۲
۲۰۲۹	تولید سایر فرآورده‌های شیمیایی طبقه‌بندی نشده در جای دیگر	۰٫۳۰	۰٫۵۳	۳۸٫۹	۱٫۰۳

ماخذ: محاسبات تحقیق بر اساس داده‌های کارگاه‌های صنعتی مرکز آمار ایران

بخش ۴

نتایج مطالعات آینده‌پژوهی

برای شکل‌دهی آینده صنعت، معدن و تجارت در کشور با توجه به ملاحظات آمایش سرزمین، طی مطالعات آینده‌پژوهی ۱۰ پیشران کلیدی ۱. انقلاب صنعتی چهارم، ۲. مسئولیت‌های اجتماعی و تاکید بر رفاه اجتماعی، ۳. نقش دانشگاه‌ها در بخش صنعت، معدن و تجارت، ۴. منابع جدید انرژی، ۵. همگرایی علوم فوتونیک، ۶. تغییرات جمعیت‌شناسی و افزایش شهرنشینی، ۷. سیاست‌های دولت در ابعاد ملی و بین‌المللی، ۸. تغییرات اقلیمی و اثرات زیست‌محیطی، ۹. اقتصاد چرخشی و کربن‌زدایی و ۱۰. مدیریت آب در فرآیندهای صنعتی و معدنکاری شناسایی شدند. در ادامه نتایج تحلیل شاخص تمرکز با استفاده از داده‌های پیشین و همچنین نتایج پرسشنامه تکمیل شده توسط خبرگان استانی با توجه به روندهای جهانی آینده موثر بر بخش صنعت، معدن و تجارت طی دوره ۱۰ ساله پیش‌رو در جدول ذیل آورده شده است

نام استان	نتایج شاخص تمرکز		نتایج پرسشنامه (افق ۱۴۱۴)	
	رشته فعالیت‌های در حال رشد	رشته فعالیت‌های در حال افول	رشته فعالیت‌های کلیدی	رشته فعالیت‌های تضعیف شده
زنجان	تولید چمدان، کیف دستی و مشابه آن؛ زین و یراق	تولید فراورده‌های کوره کک‌پزی	تولید فراورده‌های غذایی	تولید چرم و فراورده‌های وابسته
	تولید آفات کش‌ها و سایر فراورده‌های شیمیایی مورد استفاده در کشاورزی	تولید سیمان و آهک و گچ	تولید فراورده‌های لاستیکی وپلاستیکی	تولید فلزات پایه
	تولید سایر سیم‌ها و کابل‌های الکترونیکی و برقی	تولید صابون و شوینده‌ها، ترکیبات تمیزکننده و یراق‌کننده، عطرها و مواد آرایشی	تولید کاغذ و فراورده‌های کاغذی	تولید تجهیزات برقی
	تولید سایر فراورده‌های معدنی غیرفلزی طبقه‌بندی نشده درجای دیگر	تولید سایر فراورده‌های لاستیکی	تولید مواد شیمیایی و فراورده‌های شیمیایی	تولید انواع آشامیدنی‌ها
	آماده‌سازی و ریسندگی الیاف نساجی	چکش کاری، پرسکاری، قالب زنی، پتک کاری، شکل‌دهی فلزات با غلنگ و متالورژی گردها	تولید داروها و فراورده‌های دارویی شیمیایی و گیاهی	تولید فراورده‌های توتون و تنباکو

جمع‌بندی

استان سمنان ۶ درصد از مساحت و ۰٫۹ درصد جمعیت کشور را به خود اختصاص داده است. سهم این استان از ارزش‌افزوده کشوری در بخش صنعت حدود ۱٫۹ درصد و معدن ۰٫۱ بوده است. از مهمترین زیرساخت‌های کلیدی در حوزه تولید (صنعتی، معدنی) و تجارت استان سمنان می‌توان به ۱۸ ناحیه و شهرک صنعتی اشاره داشت. همچنین از منظر تعداد واحدهای صنعتی ۳۸٫۴ درصد صنایع استان تنها در سه رشته فعالیت و تولید سایر فراورده‌های معدنی غیرفلزی، صنایع غذایی و مواد و محصولات شیمیایی استقرار دارند. ضمن آنکه ۴۳ درصد از مجموع واحدهای صنعتی استان نیز در شهرستان گرمسار استقرار دارند.

